

POTENCJAŁ GOSPODARCZY
I MILITARNY V REPUBLIKI FRANCUSKIEJ
JAKO INSTRUMENT POLITYKI
BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

ECONOMIC AND MILITARY POTENTIAL
OF THE FRENCH 5TH REPUBLIC
AS AN INSTRUMENT OF THE STATE
SECURITY POLICY

Ilona Rytel-Baniak*

ABSTRACT

The state security policy is determined by internal and external, objective and subjective conditions. Its conduct is subordinated to the pursuit of specific goals and protection of the state's interests with the use of appropriately selected means at its disposal. The aim of the article is to answer the question whether the economic and military potential of the French Fifth Republic are the factors that determine the security policy of this state. While writing the article, the method of analyzing legal acts and the systemic method were used. The research conducted for this article shows that both the economic potential and the military factor significantly affect the directions of France's security policy. Nevertheless, the military factor,

* mgr Ilona Rytel-Baniak, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Wydział Nauk Społecznych; correspondence address: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, ul. Konarskiego 2, 08-110 Siedlce, Poland; e-mail: ilona.rytel-baniak@uph.edu.pl

which until recently ranked first among all factors determining the choice of security policy, has now lost its importance in favor of regional cooperation in the field of security.

KEYWORDS

military potential, economic potential, security, state policy

ABSTRAKT

Polityka bezpieczeństwa państwa jest zdeterminowana uwarunkowaniami wewnętrznymi i zewnętrznymi, obiektywnymi oraz subiektywnymi. Jej prowadzenie jest podporządkowane dążeniom do osiągnięcia konkretnych celów i ochronie własnych interesów państwa przy użyciu odpowiednio dobranych środków będących w jego dyspozycji. Celem artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie czy potencjał gospodarczy oraz militarny V Republiki Francuskiej rzeczywiście są czynnikami warunkującymi politykę bezpieczeństwa tego państwa. W celu opracowania artykułu wykorzystano metodę analizy aktów prawnych oraz metodę systemową. Z badań przeprowadzonych na potrzeby niniejszej pracy wynika, że zarówno potencjał gospodarczy, jak i potencjał militarny wpływają w znaczący sposób na kierunki prowadzenia polityki bezpieczeństwa Francji. Niemniej jednak czynnik wojskowy, który do niedawna zajmował pierwsze miejsce, obecnie stracił na znaczeniu na rzecz współpracy regionalnej w zakresie bezpieczeństwa.

SŁOWA KLUCZOWE

potencjał wojskowy, potencjał gospodarczy, bezpieczeństwo, polityka państwa

WSTĘP

We współczesnym świecie oprócz ustroju i systemu społeczno-ekonomicznego na działalność państwa związaną z bezpieczeństwem wpływa wiele czynników, które podzielić można na wewnętrzne i zewnętrzne, np. jego funkcjonowanie w otoczeniu międzynarodowym. Do wewnętrznych natomiast zalicza się potencjał gospodarczy i naukowo-techniczny oraz potencjał wojskowy. To właśnie te trzy czynniki w znacznym stopniu wpływają na kierunki polityki bezpieczeństwa V Republiki Francuskiej, która obecnie boryka się z zagrożeniami o nowym charakterze, takimi jak terroryzm oraz cyberprzestępczość.

Pojawienie się tego typu zagrożeń wymusza na ustawodawcy rewizję dotychczas prowadzonej polityki bezpieczeństwa, gdyż terroryzm oraz cyberprzestępczość wpłynęły również na sferę gospodarczą, naukowo-techniczną i wojskową państwa. Władze dokonały zmian w planach budżetowych i uwzględniły w nich walkę z nowymi zagrożeniami: w instytutach naukowych prowadzone są badania nad nowymi technologiami, które będą skutecznie zapobiegać cyberatakowi, a rozwój wojskowości został chwilowo zahamowany na rzecz doskonalenia wojsk konwencjonalnych w walce z terrorystami na terytorium Francji.

POTENCJAŁ GOSPODARCZY I NAUKOWO-TECHNICZNY

Jak już było wspomniane we wstępie niniejszej pracy, do wewnętrznych obiektywnych uwarunkowań polityki bezpieczeństwa państwa zalicza się potencjał gospodarczy i naukowo-techniczny¹. Wśród podstawowych celów polityki państwa wymienia się stworzenie warunków do zaspokajania potrzeb materialnych społeczeństwa². Według Ryszarda Zięby przesłanki ekonomiczne determinują cele polityki państwa, a jego potęgą zależy od potencjału gospodarczego³.

Postacią, która wpłynęła na utrwalenie tradycji etatyzmu w V Republice był Charles de Gaulle. Przyczynił się on do zaszczepienia we Francji patriotyzmu gospodarczego. Działania polegające na zawieraniu z jego inicjatywy dużych kontraktów handlowych oraz zwiększaniu możliwości francuskiego eksportu i ich pozytywne konsekwencje bywają obecnie krytykowane poprzez zarzuty, że stałe wspieranie rodzimego przemysłu przez władze prowadzi do niekorzystnych skutków, to znaczy do przyzwyczajenia przedsiębiorców do polegania na państwie, co w rezultacie odbija się

¹ Tradycja silnego akcentowania roli państwa we Francji przejawia się zarówno w sferze społeczno-gospodarczej, jak i kulturalnej. Znaczącą rolę w podtrzymywaniu francuskiego przywiązania do etatyzmu i protekcjonizmu odgrywa fakt, iż apogeum potęgi Francja osiągnęła w czasach niepodzielnej władzy państwa. Można więc zakładać, że wśród części Francuzów utrzymuje się przekonanie, że skoro taka formuła rządów przyniosła Francji wzrost jej światowej pozycji, to należy ją w jakimś stopniu nadal kontynuować w czasach globalizacji i rosnącego znaczenia aktorów niepaństwowych na arenie międzynarodowej.

² E. Haliżak, *Współzależność polityki i ekonomii w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku*, E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), Warszawa 2006, s. 23–47.

³ R. Zięba, *Uwarunkowania polityki zagranicznej państwa*, [w:] *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, R. Zięba (red.), Toruń 2005, s. 24.

na obniżaniu konkurencyjności gospodarki Francji⁴. Protekcyjnistycznych akcentów we francuskiej polityce nie brakowało również w czasie prezydentury Nicolasa Sarkozy'ego. Widać to szczególnie wyraźnie w proponowanych przez niego (na poziomie unijnym i globalnym) sposobach przeciwdziałania skutkom światowego kryzysu gospodarczego. Francja była jednym z państw członkowskich UE, które opowiadały się za ograniczeniem panującego – według jej przedstawicieli – w Europie dogmatyzmu w kwestii przestrzegania reguł wolnej konkurencji i praw wolnorynkowych. Pewnej skuteczności zabiegów władz Paryża dowodzić może poluzowanie zasad przydzielania pomocy publicznej dla przedsiębiorstw w UE⁵.

Współczesne powiązanie tradycji etatystycznej z polityką bezpieczeństwa we Francji przejawia się w określonych działaniach, jakie kraj ten próbuje podejmować w kwestiach ekonomicznych na arenie międzynarodowej. Francja jest członkiem grupy najbardziej uprzemysłowionych państw (G8), a francuska gospodarka jest uważana za jedną z najsilniejszych w Europie. W pierwszej dekadzie XXI wieku średni poziom rozwoju gospodarczego państwa wynosił 0,4-3,9%. W związku ze światowym kryzysem ekonomicznym, który pojawił się w 2008 roku tempo wzrostu PKB w znacznym stopniu zwolniło⁶, niemniej jednak należy podkreślić, że od zakończenia „zimnej wojny” gospodarka Francji rozwija się dosyć szybko. W 2010 roku państwo to zajmowało 5. miejsce na świecie pod względem Produktu Krajowego Brutto, który wynosił około 2,6 bln dolarów⁷. W ciągu ostatnich kilkunastu lat poziom inflacji we Francji raczej się nie zmienił i wynosił 0,1%-3,1%, co było korzystne dla rozwoju jej gospodarki⁸. Ważnym wskaźnikiem jest również poziom PKB *per capita* – od 1989 roku obserwuje się stały, szybki wzrost PKB na osobę⁹.

Kluczowymi partnerami handlowymi Francji są państwa Unii Europejskiej, np. Niemcy, a także Stany Zjednoczone, Rosja, Chiny i Japonia. Poziom eksportu jest bardzo wysoki, mimo że Francja posiada duży deficyt handlowy, który w 2008 roku wynosił 185,5 mld dolarów. Jako przy-

⁴ M.-C. Kessler, *La politique étrangère de la France. Acteurs et processus*, Paris 1999, s. 287.

⁵ J.-P. Jouyet, S. Coignard, *Une présidence de crises. Les six mois qui ont bousculé l'Europe*, Paris 2009, s. 67.

⁶ Euro-Dane, *Francja – wskaźniki gospodarcze Francji*, www.euro-dane.com.pl (dostęp: 14.04.2021).

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

czynę wzrostu deficytu ekonomicznego wskazują niekorzystne warunki w wymianie handlowej z Chinami i Japonią¹⁰.

Z gospodarką jest związana również kwestia zaawansowania naukowo-technicznego państwa. We Francji swoją siedzibę mają wielkie światowe koncerny, m.in.: Renault (przemysł samochodowy), BNP (bankowość), Thomson (telekomunikacja, elektronika), Air France (transport) oraz Société Générale (finanse). W 2012 roku Francja plasowała się na 4. miejscu wśród potęg przemysłowych świata. Kraj ten posiada bardzo dobrze rozwinięte przemysły: *high-tech*, obronny, farmaceutyczny, budowlany i samochodowy. Od lat 50. stale rozwija się sektor energetyki jądrowej. Francja znajduje się też w czołówce państw będących głównymi producentami płodów rolnych w Europie¹¹.

Podsumowując, Francja znajduje się w gronie państw zaliczanych do potęg gospodarczych. V Republika Francuska jest wysoko uprzemysłowionym, zaawansowanym technologicznie państwem. Potencjał ekonomiczny i naukowo-techniczny jest kluczową determinantą polityki bezpieczeństwa tego kraju.

POTENCJAŁ WOJSKOWY JAKO CZYNNIK WARUNKUJĄCY POLITYKĘ BEZPIECZEŃSTWA FRANCJI

Czynnikiem, który w przeszłości zajmował kluczowe miejsce wśród warunkowań stosunków międzynarodowych oraz polityki bezpieczeństwa Francji był potencjał wojskowy. Współcześnie jego znaczenie zmalało, niemniej jednak nadal jest on istotny przy zawieraniu sojuszy i podczas interwencji zbrojnych¹².

Ważnym wydarzeniem, które wpłynęło na zmianę postrzegania problematyki bezpieczeństwa państwa była dla Francji I wojna światowa. Choć dla Paryża okazała się ona zwycięska, państwo poniosło ogromne straty ludzkie i materialne. Wyłoniony po 1918 roku nowy system wersalski, z powołaną do życia Ligą Narodów jako systemem bezpieczeństwa zbiorowego nie był w stanie zagwarantować bezpieczeństwa nie tylko samej Francji, ale też całej Europy. Idea zbudowania trwałej przeciwwagi dla Republiki Weimarskiej na podstawie powiązań sojuszniczych z Pol-

¹⁰ Informator Ekonomiczny Ministerstwa Spraw Zagranicznych, *Informacje o kraju. Francja*, www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl (dostęp: 15.04.2021).

¹¹ Ministère de l'Économie et des Finances, *L'industrie en France, chiffres clés*, www.entreprises.gouv.fr (dostęp: 11.04.2021).

¹² J. Kukułka, *Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2003, s. 61.

ską i państwami Małej Ententy miała swoje liczne ograniczenia i nie zdołała zastąpić porozumienia z silnym graczem na Wschodzie, jakim był ZSRR¹³. Dlatego coraz częściej Francja próbowała forsować własne projekty ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa, których głównymi propagatorami byli francuscy przywódcy: Édouard Herriot i Aristide Briand. Szczególnie A. Briand dał się poznać jako orędownik przełamania dotychczasowej metody prowadzenia polityki międzynarodowej poprzez uciekanie się do użycia siły. Wspólnie z amerykańskim sekretarzem stanu – Frankiem Billingsem Kelloggim – doprowadził on do zawarcia w Paryżu w 1928 roku tzw. Paktu Brianda-Kellogga. Akt ten był pierwszą tak wyraźnie zmanifestowaną (choć niedoskonałą) próbą podjętą przez francuską dyplomację w kierunku wyrzeczenia się przez społeczność międzynarodową wojny jako metody rozwiązywania sporów.

Wybuch kolejnej wojny o globalnym zasięgu spowodował zmianę w rozumieniu bezpieczeństwa przez poszczególne państwa¹⁴. W odpowiedzi na konflikt, zamiast uciekać się do siły militarnej utworzono Organizację Narodów Zjednoczonych z Radą Bezpieczeństwa na czele, której powierzono, zgodnie z Kartą NZ, główną odpowiedzialność za utrzymanie światowego pokoju i bezpieczeństwa.

W dużej mierze historia V Republiki Francuskiej jest historią wojen, które były toczone dla utrzymania bądź odzyskania niepodległości, jak również w celu poszerzenia francuskich wpływów w Europie i na świecie. Jak zauważył Stanisław Parzymies, czynnik wojskowy był ważny dla powojennej Francji. W okresie V Republiki państwo to wielokrotnie uciekało się do użycia siły wojskowej w celu utrzymania posiadłości kolonialnych oraz wpływów w krajach Trzeciego Świata. Znaczenie tego środka przymusu wzrosło w momencie uzyskania dostępu do broni jądrowej, traktowanej jako instrument politycznego działania. Dzięki posiadaniu potencjału jądrowego V Republika Francuska otrzymała możliwość realizacji

¹³ W. Dobrzycki, *Historia stosunków międzynarodowych 1815–1945*, Warszawa 2003, s. 413–415.

¹⁴ Wobec braku wyraźnego odzewu innych państw europejskich lansowane przez Francję projekty integracyjne nie doczekały się realizacji. Wielki kryzys gospodarczy, coraz bardziej niekorzystna sytuacja demograficzna oraz dojście do władzy Adolfa Hitlera w Niemczech zaowocowało zwrotem Francji ku defensywnej polityce obronnej, której symbolem stała się tzw. Linia Maginota. Połączenie tej strategii zapewnienia bezpieczeństwa państwa z polityką *appeasementu* obnażyło (poprzez wybuch i tragedie II wojny światowej) bankructwo międzywojennej polityki zagranicznej i obronnej polityki Francji.

swoich celów politycznych w stosunkach ze Stanami Zjednoczonymi oraz w ramach organizacji Paktu Północnoatlantyckiego. Uzyskanie dostępu do broni jądrowej zdeterminowało postępowanie państwa w stosunkach międzynarodowych¹⁵.

Począwszy od 1940 roku aż do objęcia władzy przez generała Charles'a de Gaulle'a Francję spotykały liczne niepowodzenia militarne i polityczne. Wydarzenia te miały zasadniczy wpływ na znaczenie czynnika wojskowego w polityce bezpieczeństwa państwa. W 1959 roku de Gaulle podczas przemówienia przedstawił kluczowe elementy *gaullistowskiej* polityki bezpieczeństwa. Zdaniem generała każde państwo powinno samodzielnie kształtować swoją politykę obronną, w innym przypadku istnienie takiego państwa nie miałyby sensu¹⁶. Władze francuskie odrzuciły wszelkie przejawy ograniczenia autonomii w dziedzinie obronności, co w ostateczności doprowadziło do opuszczenia struktur wojskowych Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego 7 marca 1966 roku¹⁷. Jak zauważył de Gaulle, silna armia była niezbędna do odzyskania pełnej suwerenności przez państwo oraz do zapewnienia czołowego miejsca wśród mocarstw światowych (*politique de grandeur*). Zdaniem generała siła militarna była konieczna do wypełnienia przez państwo zobowiązań wynikających m.in. z członkostwa V Republiki Francuskiej w Radzie Bezpieczeństwa ONZ¹⁸. Podstawowym elementem *gaullistowskiej* polityki bezpieczeństwa było utworzenie arsenału broni jądrowej, które gwarantowało Francji utrzymanie statusu mocarstwa światowego, dlatego też państwo to było przeciwnie propozycjom rozbrojenia¹⁹.

Poddając analizie znaczenie czynnika wojskowego w polityce bezpieczeństwa należy zwrócić uwagę na odrębne znaczenie wojsk konwencjonalnych i broni atomowej. Armia lądowa, lotnictwo oraz marynarka wojenna (siły konwencjonalne) stanowią podstawowy środek utrzymania

¹⁵ S. Parzymies, *Czynnik wojskowy w polityce zagranicznej Francji 1958–1982*, Warszawa 1984, s. 5.

¹⁶ Charles de Gaulle, *De Gaulle, une première vision de l'Europe*, 1994, J.-P. Bled, www.charles-de-gaulle.org (dostęp: 11.04.2021).

¹⁷ G. Warner, *De Gaulle and the Anglo-American "Special Relationship" 1958–1966: Perceptions and Realities*, [w:] *La France et l'OTAN 1949–1996*, M. Vaïsse, P. Mélandri, F. Bozo (red.), Paris 1996, s. 247–263.

¹⁸ P. H. Gordon, *A certain Idea of France. French Security Policy and the Gaullist Legacy*, New Jersey 1993, s. 14–15.

¹⁹ S. Parzymies, *Czynnik wojskowy...*, op. cit., s. 41–47.

integralności terytorialnej i obrony niepodległości. Siły te są wykorzystywane do wzmacniania wpływów w środowisku międzynarodowym, a także do realizacji interesów Francji na arenie międzynarodowej²⁰. O randze wojsk konwencjonalnych w polityce zagranicznej Francji świadczy duży nakład środków finansowych na zbrojenia. Pod koniec lat 60. stanowiły one 17,9%-28,5%²¹ PKB.

Istotną kwestią, o której już wspomiano w niniejszej pracy, jest także rola broni jądrowej w polityce bezpieczeństwa państwa. Prace nad budową francuskiego arsenału tego rodzaju rozpoczęto po zakończeniu II wojny światowej. W zmieniających się warunkach geopolitycznych (szczególnie po amerykańskim ataku na Hiroszimę i Nagasaki) tylko posiadanie broni jądrowej gwarantowało status mocarstwa światowego. Po wojnie niezbędne stało się stworzenie arsenału jądrowego niezależnego od Stanów Zjednoczonych, co według władz Francji możliwe było poprzez uzyskanie dostępu do broni atomowej²². Przyczyną chęci jej posiadania była również klęska wojsk konwencjonalnych w wojnach, które były prowadzone przez IV Republikę Francuską. Sądzono, że posiadanie wyłącznie armii lądowej, lotnictwa i marynarki wojennej nie jest w stanie zapewnić wystarczającego poziomu bezpieczeństwa granic. Uzyskanie broni jądrowej pozwoliło na wzmocnienie pozycji wśród państw Europy, dawało przewagę nad państwami sąsiednimi (szczególnie nad RFN) i wpływało na pełnienie przywódczej roli we Wspólnotach Europejskich. Dla Paryża było jasne, że w celu odzyskania utraconej po II wojnie światowej pozycji kluczowe jest stworzenie własnego potencjału atomowego²³, który następnie stał się kluczowym elementem w polityce bezpieczeństwa państwa. Dzięki broni jądrowej V Republika Francuska osiągnęła uprzywilejowaną pozycję w Europie Zachodniej. Jej posiadanie miało przyczynić się do budowy zjednoczonej Europy oraz do obrony jej granic.

Analizując znaczenie potencjału wojskowego jako czynnika gwarantującego bezpieczeństwo należy także poddać analizie sojusze wojskowe zawierane przez państwo. Francja jest stroną traktatu waszyngtońskiego, na mocy którego powołano do życia Sojusz Północnoatlantycki oraz układów paryskich powołujących do życia Unię Zachodnioeuropejską. Od

²⁰ L. Ruehl, *La politique militaire de la Ve République*, Paris 1976, s. 328.

²¹ *Livre Blanc sur la Defense nationale*, Paris 1972.

²² J.-B. Duroselle, *La France, les États-Unis des origines a nos jours*, Paris 1976, s. 191–195.

²³ S. Parzymies, *Czynnik wojskowy...*, op. cit. s. 28–29.

1958 roku V Republika Francuska zawarła liczne porozumienia wojskowe ze swoimi kluczowymi partnerami, m.in. z Republiką Federalną Niemiec. W 1988 roku powołano do życia francusko-niemiecką Radę Bezpieczeństwa i Obrony²⁴. Analogiczne umowy Francja zawarła z innymi państwami europejskimi oraz z członkami Paktu Północnoatlantyckiego po wyjściu z jego struktur. Na mocy porozumienia z Sojuszem państwo otrzymało zapewnienie o współpracy wojskowej w przypadku inwazji Związku Radzieckiego²⁵. Jednak najwięcej umów podpisano z byłymi koloniami w Afryce: w latach 1966–1972 o współpracy wojskowej i technicznej z Beninem; w latach 1969–1974 w sprawie wsparcia szkoleniowego z Burundi; z Republiką Środkowoafrykańską, Wybrzeżem Kości Słoniowej i Senegalem o współpracy wojskowej i wsparciu logistycznym. Instytucjonalizacja współpracy wojskowej na tym obszarze stanowiła podstawę do dalszego odgrywania kluczowej roli w Afryce Północnej i Zachodniej. Dzięki porozumieniom wojskowym Paryż mógł wspierać młode państwa afrykańskie oraz uczestniczyć w interwencjach zbrojnych, które miały na celu obronę francuskich interesów narodowych²⁶.

W okresie pozimnowojennym czynnik wojskowy nadal odgrywał ważną rolę w polityce bezpieczeństwa Francji, jednak należy wskazać zmiany, do których doszło w tym zakresie. Obecnie Francja jest jednym z nielicznych państw europejskich, które chce inwestować w środki zapewniające skuteczną obronę jego granic. Od lat 80. udziela jednoznacznego poparcia Wspólnej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony i jest zwolennikiem tego kierunku rozwoju integracji europejskiej²⁷. W momencie rozpadu układu bipolarnego zmianie uległy warunki geostrategiczne, w których posiadanie broni jądrowej nie zapewniało całkowitej obrony przed zagrożeniami bezpieczeństwa państwa. Armia francuska, która od lat kładła nacisk na zbrojenia atomowe, stanęła przed nowymi wyzwaniami. Braki pod względem zaawansowania technologicznego ukazała misja w Iraku²⁸. W wyniku zafowania wojsk francuskich w stosunku do armii amerykańskiej w latach 1992–1994 wydatki na rozwój broni atomowej zostały obniżone, zainwe-

²⁴ J. Baszkiewicz, *Francja w Europie*, Wrocław 2006, s. 183–184.

²⁵ F. Bozo, *La politique étrangère de la France depuis 1945*, Paris 1997, s. 51.

²⁶ P. Pascallon, *Quelle évolution pour la politique de sécurité de la France en Afrique?*, [w:] *La politique de sécurité de la France en Afrique*, P. Pascallon (red.), Paris 2004, s. 16–20.

²⁷ P. H. Gordon, *French Security Policy After the Cold War: Continuity, Change and Implications for the United States*, Santa Monica 1992, s. 54–57.

²⁸ P. Boniface, *La France est-elle encore une grande puissance?*, Paris 1998, s. 13.

stawano natomiast w przystosowanie wojsk konwencjonalnych do nowych warunków²⁹.

Nowa koncepcja przystosowania do zmieniających się warunków sił zbrojnych została przedstawiona w 1994 roku w *Białej Księdze Obrony* (*Livre Blanc sur la Défence*³⁰). W porównaniu do poprzedniej doktryny z 1972 roku, w tej zostały wprowadzone zmiany uwzględniające nową sytuację w Europie i na świecie. Jednak podstawę polityki bezpieczeństwa państwa nadal stanowiły założenia o niezależności i suwerenności narodowej oraz solidarności z sojusznikami³¹. Wskazano główny sposób wykorzystania sił zbrojnych w polityce bezpieczeństwa. Ówczesny premier Francji, Eduard Balladur, podkreślił znaczenie dążenia do stabilności międzynarodowej oraz rolę Francji jako państwa stojącego na straży bezpieczeństwa w Europie³². W księdze stwierdzono, że Francja nie posiada żadnych wrogów oraz nie jest zagrożona militarnie³³. W dokumencie znalazły się również informacje o nowych warunkach prowadzenia francuskiej polityki zagranicznej, do których zaliczono: zmiany sił między mocarstwami światowymi, destabilizację demokracji środkowoeuropejskich, terroryzm, ekstremizm religijny i niedostateczną współpracę w ramach ONZ³⁴ w kwestii bezpieczeństwa. Dokonano także hierarchizacji interesów państwa: na pierwszym miejscu wskazano żywotne i strategiczne interesy państwa, następnie wyróżniono budowę zjednoczonej Europy (Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa). Jako trzeci cel wskazano wprowadzenie globalnej koncepcji obrony³⁵.

Analizując rolę czynnika wojskowego w polityce zagranicznej Francji można zwrócić uwagę na jego duży wpływ na charakter prowadzenia dzia-

²⁹ J. Lanxade, *Quelle armée pour demain?*, "Politique Internationale" 1991, No. 52, s. 5.

³⁰ Jest to dokument przedstawiający adaptacje strategii francuskiej do zmian, jakie nastąpiły w latach 90. XX wieku, po rozpadzie Związku Radzieckiego i Układu Warszawskiego. Zawiera analizę kontekstu strategicznego i głównych zagrożeń, a także strategię obrony i dokładny opis środków niezbędnych do jej realizacji.

³¹ *Livre Blanc sur la Défence*, 1994, s. 2–5.

³² *Ibidem*, s. 25–26.

³³ D. G. Lavroff, *Introduction*, [w:] *La conduite de la politique étrangère de la France sous la Ve République*, A. Juppe, D. G. Lavroff (red.), Bordeaux 1995, s. 12–29.

³⁴ W *Białej Księdze Obrony* z 1972 roku brakowało zapisu o roli Francji na arenie międzynarodowej, wynikającej z faktu bycia stałym członkiem w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, gdyż Generał Charles de Gaulle uważał Radę Bezpieczeństwa za instrument nacisku dwóch supermocarstw: Stanów Zjednoczonych i Związku Radzieckiego.

³⁵ D. G. Lavroff, *Introduction*, [w:] *La conduite...*, op. cit., s. 12–29.

łań dyplomatycznych. V Republika jest jednym z państw utrzymujących najliczniejsze siły w ważnych regionach świata. Kraj ten jest na czołowym miejscu wśród członków Paktu Północnoatlantyckiego pod względem liczby żołnierzy biorących udział w misjach organizowanych przez Sojusz. Jest również jednym z najważniejszych państw prowadzących operację ISAF w Afganistanie. W okresie prezydentury Nicolasa Sarkozy'ego (2007–2012) Paryż wysłał do tego państwa 4 tys. żołnierzy³⁶. Według informacji podanych przez francuską ambasadę w Kanadzie, pod koniec 2010 roku Francja utrzymywała łącznie poza swoimi granicami około 16 tys. żołnierzy, co zapewniło jej pod tym względem drugie miejsce na świecie³⁷.

Z powyższej analizy wynika, że czynnik wojskowy nadal odgrywa ważną rolę w polityce bezpieczeństwa Francji. Potencjał militarny, będący gwarantem utrzymania suwerenności i integralności terytorialnej jest jednym z głównych środków, które zapewniają utrzymanie mocarstwowego statusu państwa w środowisku międzynarodowym. Jednym z podstawowych instrumentów, za pomocą którego V Republika realizuje swoje żywotne interesy oraz utrzymuje wpływy w kluczowych dla Francji terenach jest armia. O jej wadze świadczy też ilość środków przeznaczanych rocznie na modernizację i rozbudowę sił zbrojnych.

PODSUMOWANIE

Zarówno czynnik gospodarczy i naukowo-techniczny oraz potencjał wojskowy odgrywają znaczącą rolę w prowadzonej przez Francję polityce bezpieczeństwa. Gospodarka i zaplecze militarne są gwarantem utrzymania stabilności w państwie. Ze względu na mocarstwowy charakter działań Francji na arenie międzynarodowej, mocodawcy przywiązują ogromną wagę do nieustannego ulepszania wymienionych wyżej elementów, tak aby sprostać zmieniającym się warunkom w środowisku międzynarodowym.

Wyzwaniem dla polityki bezpieczeństwa V Republiki Francuskiej są zagrożenia o nowym charakterze, które wymuszają na ustawodawcy wprowadzenie konkretnych zmian w dotychczasowym sposobie prowadzenia polityki bezpieczeństwa. Czynnik gospodarczy, naukowo-techniczny oraz potencjał wojskowy wymagają ciągłego doskonalenia, w celu nadążania

³⁶ Ministerstwo Obrony Francji, *Le dispositif français pour l'Afghanistan*, www.defence.gouv.fr (dostęp: 30.03.2021).

³⁷ Ambasada Francji w Kanadzie, *Military presence of France in Afghanistan and the rest of the world*, www.ambafrance-ca.org (dostęp: 15.04.2021).

za zmieniającymi się i pojawiającymi się nowymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa państwa.

BIBLIOGRAFIA

- Ambasada Francji w Kanadzie, *Military presence of France in Afghanistan and the rest of the world*, www.ambafrance-ca.org (dostęp: 15.04.2021).
- Baszkiewicz J., *Francja w Europie*, Wrocław 2006.
- Boniface P., *La France est-elle encore une grande puissance?*, Paris 1998.
- Bozo F., *La politique étrangère de la France depuis 1945*, Paris 1997.
- Charles de Gaulle, *De Gaulle, une première vision de l'Europe 1994*, J.-P. Bled, www.charles-de-gaulle.org (dostęp: 11.04.2021).
- Dobrzycki W., *Historia stosunków międzynarodowych 1815–1945*, Warszawa 2003.
- Duroselle J.-B., *La France, les États-Unis des origines à nos jours*, Paris 1976.
- Euro-Dane, *Francja – wskaźniki gospodarcze Francji*, www.euro-dane.com.pl (dostęp: 14.04.2021).
- Gordon P. H., *A certain Idea of France. French Security Policy and the Gaullist Legacy*, New Jersey 1993.
- Gordon P. H., *French Security Policy After the Cold War: Continuity, Change and Implications for the United States*, Santa Monica 1992.
- Haliżak E., *Współzależność polityki i ekonomii w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku*, E. Haliżak, R. Kuźniar (red.), Warszawa 2006.
- Informator Ekonomiczny Ministerstwa Spraw Zagranicznych, *Informacje o kraju. Francja*, www.informatorekonomiczny.msz.gov.pl (dostęp: 15.04.2021).
- Jouyet J.-P., Coignard S., *Une présidence de crises. Les six mois qui ont bousculé l'Europe*, Paris 2009.
- Kessler M.-C., *La politique étrangère de la France. Acteurs et processus*, Paris 1999.
- Kukułka J., *Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2003.
- Lanxade L., *Quelle armée pour demain?*, "Politique Internationale" 1991, No 52.
- Lavroff D. G., *Introduction*, [w:] *La conduite de la politique étrangère de la France sous la Ve République*, A. Juppe, D. G. Lavroff (red.), Bordeaux 1995, s. 12–29.
- Livre Blanc sur la Défense nationale*, Paris 1972.
- Ministère de l'Économie et des Finances, *L'industrie en France, chiffres clés*, www.entreprises.gouv.fr (dostęp: 11.04.2021).

Ministerstwo Obrony Francji, *Le dispositif français pour l'Afghanistan*, www.defence.gouv.fr (dostęp: 30.03.2021).

Parzymies S., *Czynnik wojskowy w polityce zagranicznej Francji 1958–1982*, Warszawa 1984.

Pascallon P., *Quelle évolution pour la politique de sécurité de la France en Afrique ?*, [w:] *La politique de sécurité de la France en Afrique*, P. Pascallon (red.), Paris 2004, s. 16–20.

Ruehl L., *La politique militaire de la Ve République*, Paris 1976.

Warner G., *De Gaulle and the Anglo-American "Special Relationship" 1958–1966: Perceptions and Realities*, [w:] *La France et l'OTAN 1949-1996*, M. Vaïsse, P. Mélandri, F. Bozo (red.), Paris 1996, s. 247–263.

Zięba R., *Uwarunkowania polityki zagranicznej państwa*, [w:] *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, R. Zięba (red.), Toruń 2005.

CITE THIS ARTICLE AS:

I. Rytel-Baniak, *Potencjał gospodarczy i militarny V Republiki Francuskiej jako instrument polityki bezpieczeństwa państwa*, „Kultura Bezpieczeństwa” 2021, nr 39, s. 65–77, DOI: 10.5604/01.3001.0014.9191.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CC BY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2021 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow